

Něco málo o předarchivním dohledu na 1. oddělení ve Státním oblastním archivu v Zámrsku v letech 1967–1985

/ Vladimír Kaláb /

Motto:

Šedivá je teorie, ale zelený strom života.

Pamětníci odcházejí a s nimi i duch a zvyklosti z doby více než před 40 lety. A někdy je dobré si připomenout i lidský rozměr, který provázel ryze pracovní povinnost, profesní vystupování při kontrolních návštěvách spisoven, schvalování skartačních návrhů či metodických instrukcích a poradách u původců archivních fondů v rámci dnes běžně užívaného termínu předarchivní péče.

Do Státního archivu v Zámrsku (nyní Státní oblastní archiv Zámorsk) jsem přišel 1. července 1967, vybaven prvními zkušenostmi a praktickými poznatky nejdříve z Okresního archivu v Gottwaldově (nyní Státní okresní archiv Zlín se sídlem na Klečůvce) a jako první archivář Archivu Vysoké školy zemědělské a lesnické v Brně (nyní Mendlova zemědělská univerzita Brno).

Ke svému povolání jsem byl vzdělán na Masarykově univerzitě v Brně (tehdy ovšem Univerzita Jana Evangelisty Purkyně Brno). Mými výsostnými učiteli byli prof. Jindřich Šebánek, prof. Sáša Dušková, neméně tak k nim patří prof. Miroslav Flodr, prof. Vladimír Vašků a prof. Jan Janák. Tomu vědčím za poznání, jak důležitá je pro archiváře důkladná znalost dějin správy od pozdního středověku až do současnosti. Už si dobře nevzpomenu, kdo mně zdůraznil, že úspěšného archiváře v Čechách a na Moravě živí několik málo důležitých znalostí a vlastností, a to

- paleografická zručnost (vyspělost) v novogotické kursivě – kurentu
- znalost německého jazyka poluterského období
- znalost dějin správy v Čechách a na Moravě vůbec a konečně vlastnost, kterou přesně vyjadřuje německá složenina Sitzfleisch.

S nástupem do Zámrsku (od roku 1960 do roku 2002 Státní archiv pro Východočeský kraj) se mi řečené postuláty postupně naplnily.

Od 1. července 1966, kdy došlo ke zrušení dřívějších Archivních oddělení Krajských správ ministerstva vnitra, převzaly státní archivy veškeré jejich povinnosti, včetně problematiky spisové služby u státních orgánů a organizací, včetně krajsky řízených výrobních podniků resortních ministerstev.

Zprvu jsem působil ve funkci vedoucího I. oddělení, v jehož kompetenci bylo kromě dalších povinností též schvalování skartačních návrhů a kontrolní návštěvy spisoven úřadů a institucí s krajskou působností. V rámci konsolidace politické situace po srpnu 1968 a po následných prověrkách politické a odborné způsobilosti v roce 1970 jsem zde pracoval již jen v roli řadového odborného archiváře.

Vlastně celé dlouhé období od roku 1967 až do roku 1985 bylo mým archivářským chlebem také schvalování předložených skartačních návrhů, archivní prohlídky, průzkumy spisoven a metodická školení nebo zapracování osob v této oblasti. V souvislosti s územně-správní reformou z roku 1960 orgány Ministerstva vnitra rozhodly o umístění Státního archivu pro nově vzniklý Východočeský kraj do objektu v obci Zámrsk na okrese Ústí nad Orlicí. Ten předtím, v letech 1951–1959, sloužil jako Nápravně-výchovný ústav (NVÚ) pro mladistvé delikventy. Dislokace archivu do excentricky položené lokality, mimo hlavní správní centra (Hradec Králové a Pardubice) přineslo mnoho negativních aspektů a úskalí, které se přenesly i do výkonu operativní a efektivní předarchivní péče. Do Zámrsku jsem každý den jezdil z Pardubic vlakem, a to celkem 27 let – do roku 1995. Skartační prohlídka a revize spisovny Krkonošského národního parku (KRNP) ve Vrchlabí tak měla následující průběh. Předem objednané služební vozidlo Krajské správy SNB v Hradci Králové nejprve přijelo pro mne do Zámrsku a pak teprve následovala cesta Zámrsk – Hradec Králové – Hořice – Jičín – Vrchlabí. Na první pohled se jedná o nehospodárný postup, včetně ztráty času. Proto jsem v den služební cesty raději odjel vlakem do Hradce Králové a o vozidlo se hlásil ve středisku autodopravy. Poněkud snadnější dostupnost se nabízela v případě, že sídlo navštívené a kontrolované organizace leželo přímo nebo poblíž železničních stanic. Při konaných služebních cestách stálo na prvním místě hledisko úspornosti: 1) vlak, 2) autobus, teprve pak služební motorové vozidlo. O trvale přiděleném služebním vozidle v archivu, nebo referentských řidičských oprávněních pro některé pracovníky archivu, nemohla být před listopadem 1989 řeč ani v nejmenším.

Funkci vedoucího I. oddělení státního archivu jsem převzal v době, kdy vrcholilo mnohaleté úsilí archivních orgánů o zastavení neuspokojivého

stavu spisové služby od ústředních úřadů až po nejnižší články ve státní i podnikové sféře.

Problémy téměř nebyly ve styku s krajským soudem nebo prokuraturou (dnes státní zastupitelství). Tam ještě dožívali pracovníci s praxí a zvyklostmi tradiční spisovenské práce z minulosti. Podstatně horší byla situace v orgánech a organizacích, které vznikly až v období tzv. socialistické výstavby. Mám na mysli především celou plejádu tzv. společenských organizací Národní fronty s jejich krajskými a okresními výbory a krajsky řízených organizací resortních ministerstev výstavby, dopravy, školství, kultury, místního hospodářství a zdravotnictví.

Postupně se ukazovalo, že i mezi těmito původci písemností úřední povahy bude třeba vést kvalitativní rozlišení. Dnes s patřičným časovým odstupem soudím, že počátkem 60. let minulého století se zrodil projekt, který na dlouhou dobu dal směr předarchivní péči. Akce měla název „Vyhodnocování písemností místních a okresních orgánů a organizací“ a byla uzavřena v roce 1969 i pro orgány na krajské úrovni. Příloha pak vyjmenovala přehled organizací zařazených do jednotlivých stupňů archivní péče. Vznikly termíny, které rozlišovaly kvalitativní hodnotu písemností od původců fondů na materiál, kterému se dostane

- úplná archivní péče (ÚAP),
- částečná archivní péče (ČAP),
- a jiný, který zůstane bez archivní péče (BAP).

Chaos, nepochopení a podceňování racionálního pojetí péče o písemnosti u původců pociťovali nejvíce právě archivy a jejich pracovníci. Než se však archivy v celé své škále dopracovaly od neuspokojivého stavu spisové služby k přijatelné úrovni, musela uběhnout ještě značná doba, proložená celou řadou opatření, usilovného snažení a mravenčí práce. Aby mohla fungovat cílená předarchivní péče, musí vycházet z řádné a úplné evidence oficiálních názvů, adres a místního určení. Ve Státním archivu v Zámrsku se s prvotní evidencí začínalo zjišťováním adres z telefonních seznamů. Číselníky Krajského oddělení Státního úřadu statistického k dispozici nebyly. Pokusy o získání informací o spisové službě a založení evidence krajsky řízených organizací a podniků dotazníkovou formou se ukázaly neúčinné. Zasláné dotazníky se archivu buď nevrátily vůbec nebo vyplněné nedostatečně. Zůstala už jenom cesta přímého osobního kontaktu s příslušnými pracovníky organizací a podniků. Postupně vznikla pevně strukturovaná osnova zápisu o odborné archivní prohlídce, od uvedení oficiálního názvu, personálního zajištění spisovny, prostorových možností spisovny, způsobu

zabezpečení proti vniknutí nepovolaných osob i protipožární opatření. Samostatnou částí zápisu se stalo konstatování zjištěných nedostatků a možnosti nápravy. Nesměla chybět informace o organizační struktuře podniku a její oborové zařazení. Když už se podařilo a archivu začaly docházet více méně pravidelně vypracované skartační návrhy na vyřazení písemností, ukázalo se, že ony návrhy obsahují povětšinou písemnosti skupiny „S“, pro které se vžilo označení odlehčovací skartace. Jejich nekompromisním odpůrcem byl tehdejší ředitel archivu dr. Tomáš Šimek. Jen výjimečně dal souhlas k vydání skartačního povolení pouze pro písemnosti skupiny „S“. Zdůrazňoval, že se musí nutně změnit dosavadní zavedená praxe, tj. schvalování skartačních návrhů „od stolu“ bez návštěvy skartující organizace samotné. Schvalování skartačních návrhů bylo posléze spojeno s průzkumem spisovny a tam uložených písemností.

Svým způsobem již forma a úroveň návrhu předloženého ke schválení dávaly mnohdy tušit, kolik péče je spisové službě a ukládání písemností v organizaci nebo podniku věnováno. Až teprve přímý kontakt odhalil více než překvapivé skutečnosti.

Většina organizací a podniků nedisponovala samostatnými prostorami–spisovny pro ukládání vyřízených písemností a pokud ano, nazývaly je nesprávně archivem. Tento věcný rozdíl jsem musel vysvětlovat takřka vždy a téměř bez výjimky. Dalším netušeným faktem bylo poznání, že písemnosti jedné stejné organizace se vždy striktně dělily na písemnosti tzv. účetní povahy a ty ostatní (provozní). Pokud se organizací nebo podniku podařilo získat nebo vytvořit podmínky pro samostatnou spisovnu, zcela určitě v ní byly nejdříve uloženy písemnosti účetní povahy. Ještě i v 80. letech minulého století jsem sledoval a řešil vhodné umístění spisoven a centrálních registratur z hlediska fyzické ochrany i bezpečného uložení, včetně přístupu k nim prostřednictvím jedné odpovědné osoby. Bylo někdy až s podivem, jak vedoucí organizací a podniků podceňovali základní principy péče o uložení písemností po této stránce. Například spisovna Krajského ústavu národního zdraví v Hradci Králové (dnes areál fakultní nemocnice) byla situována do sklepních prostor budovy, kterou procházely centrální rozvody páry a elektrické energie. Podlahy rozlehlého prostoru navíc spadaly do zátopové oblasti koryta řeky Labe, vzdáleného řádově stovku metrů. I snaha o získání přiměřených a vyhovujících prostor pro uložení písemností mimo sídlo organizace vyžadovalo velké úsilí a bylo málokdy korunováno úspěchem. Požadavky na přidělení i téměř devastovaných prostor uplatňovalo často několik zájemců. O přidělení

rozhodovaly tehdy tzv. dislokační komise jednotlivých stupňů národních výborů. Vytrvalým úsilím se takto podařilo konstituovat a odpovídajícím způsobem uvést v život například spisovny podnikových ředitelství národních podniků Československá automobilová doprava a Československé automobilové opravy v Hradci Králové.

K pravidelnému ohrožení písemností bývalého Krajského soudu Pardubice docházelo ve sklepních prostorách spisovny Okresního soudu v Pardubicích. Úroveň podlah se takřka vyrovnává s hladinou vody protékající v řece Chrudimce. Od budovy ji dělí pouze úzký pruh objízdne komunikace. Nejednou se stalo, že při náhlých prudkých letních průtržích mračen vystoupala voda až do spisovenských prostor, i díky zanedbané údržbě kanalizace.

Podnikové ředitelství národního podniku KNIHA pro Východočeský kraj v Pardubicích dislokovalo svou spisovnu v půdních prostorách obytného domu za úplně nevyhovujících hygienických, požárních i bezpečnostních podmínek. Ke zlepšení došlo až po získání prostor mimo sídlo podnikového ředitelství.

Odhaleným slabým místem v péči o písemnosti se stalo personální obsazení a stanovení odpovědnosti za chod spisovny. Obtížné bylo získat pro práci ve spisovně a pro úkoly s touto činností spojené vhodnou pracovní sílu. Vyjmenovaná negativa byla umocněna navíc skutečností, že se jednalo vždy o pracovní místa podprůměrně finančně hodnocená. Je známou skutečností a mnohokrát ověřeným poznáním z minulosti, že když kterýkoliv režim vyhlásil boj s přebujelým administrativním aparátem, omezení směřovalo nejdříve do nejnižšího nebo konečného článku péče o písemnosti, totiž do registratur, spisoven a archivů (např. Akce 70.000 lidí do výroby počátkem 50. let minulého století). Zejména v éře počátků budování tzv. nové socialistické společnosti (1949–1960) byly úkoly v péči o písemnosti hrubě znevažovány a podceňovány. Ten, kdo se snažil o důslednou a systematickou práci s písemnostmi, byl označen za byrokrata (to slovo mělo přímo pejorativní nádech a mnohdy i negativní dopad na osobní pracovní hodnocení takového člověka). Přitom toto slovo pocházející z řečtiny znamenalo původně správně úřadovati. Uchovávaní a péče o staré písemnosti bylo vydáváno za přežitek s tím, že úřady a podniky nepotřebují nové prostory pro ukládání písemností, natož pak odborné personální obsazení. Bylo později běžnou zvyklostí, že odpovědnost za spisovnu byla formou kumulovaného úvazku přiřčena tu sekretářce ředitele nebo náměstkovi ředitele podniku či v případech písemností účetní povahy vedoucí

ekonomického oddělení. Ani vedoucí spisovny Východočeského Krajského národního výboru v Hradci Králové nebyla plně vázána úkoly ve spisovně, ale působila jako spojovatelka na telefonní ústředně nebo se podílela na práci v rozmnožovně a v podatelně. Proto se mohlo stát a stalo se, že na příkaz vedoucího jistého odboru, ve snaze zbavit se přeplněných registračních skříní vyřízených písemností, narovnaly administrativní síly odboru nadbytečné balíky spisů volně na chodbu ke dveřím spisovny. Vedoucí spisovny pak pracně zjišťovala původce písemností a dožadovala se řádného předávacího protokolu.

Citelně se tento trend postupně projevil v resortu justice. Pravidelné 5-leté vyřazování písemností u soudů a prokuratur bylo odkládáno nebo skartační návrhy neobsahovaly všechny agendy, jimž prošla ukládací lhůta. Pracovnice soudů a prokuratur připravovaly návrhy na vyřazení písemností se značnou nechutí, protože ve spisovnách se neprováděl pravidelný úklid a očista uložených knih a balíků spisů od prachu a nečistot. Na výběru spisů ze skupiny „V“ se téměř nepodílely. Stálé omezování systemizovaných administrativních sil řešily podniky a organizace systémem krátkodobých brigád nebo částečných úvazků zejména pro osoby důchodového věku. Spisovnu již zmíněného KÚNZ a fakultní nemocnice v Hradci Králové několik roků takto spravoval někdejší profesor matematiky a fyziky Střední průmyslové školy strojnické v Hradci Králové, jemuž ani humanitní oblast myšlení nebyla cizí. Svého úkolu se postupně velmi kvalitně zhostil. Měl velkou zásluhu o zřízení a otevření nové spisovny v září 1978.

Znáмым průvodním jevem, který výrazně negativně narušoval a brzdil snahu o průběžné metodické vedení pracovníků odpovědných za spisovou službu, bylo jejich časté střídání na těchto místech. Mělo to své kořeny v již zmíněném podceňování a finančním neohodnocení. Dokonce jsem zažil situaci, že schopná pracovnice, když jí bylo uloženo vypracovat skartační návrhy na vyřazení písemností a pak dál spisovnu spravovat, raději podala žádost o rozvázání pracovního poměru. K pozoruhodnému řešení se rozhodl v roce 1982 ředitel Východočeského divadla v Pardubicích. Za sekretářku si zvolil někdejší členku baletního souboru divadla.

Jiným charakteristickým poznatkem z četných spisových kontrol, dohlídek a revizí bylo nesystematické a nahodilé ukládání vyřízených písemností ve spisovnách a nepravidelný časový rytmus práce s písemnostmi v přípravě skartačních návrhů na vyřazení. Rozdělení regálového prostoru spisovny nekorespondovalo s organizačním členěním podniku. Často tak chyběl aspoň základní přehled o lokaci a časovém rozsahu písemností

uložených sem z jednotlivých útvarů a oddělení podniku nebo organizace. Trval jsem na důsledném vedení tzv. archivní knihy. I takovéto základní požadavky byly pravidelnou součástí metodického vysvětlování práce s písemnostmi předanými do spisovny.

Skartační povolení – o tomto mnohaletém proslulém fenoménu skartačního řízení – zelených povoleních – není možné se nezmínit. Bez dvoudílných zelených listů, které vydávaly archivy ke schválenému vyřazení písemností bez archivní hodnoty, nesměly skartující organizace a podniky předat písemnosti národnímu podniku Sběrné suroviny. Skartační povolení byla dělená a menší díl měla skartující organizace nebo podnik po odezdání písemností skupiny „S“, potvrzený provozovnou Sběrných surovin, vrátit archivu, který potvrzení vydal. Tento postup se postupně dostal do povědomí skartujících organizací a podniků. Byl to zprvu dobře míněný nástroj archivů proti vyřazování písemností bez jejich souhlasu.

V 50. a 60. letech minulého století převažovaly především požadavky papírenského průmyslu na uvolnění co největšího množství suroviny pro průmyslové zpracování. Skartační povolení měla zabránit nárazovému, nekoordinovanému a nahodilému vyřazování písemností bez vědomí archivů. Za neohlášenými a nepovolenými skartacemi se nejednou objevily celostátní akce a celoroční soutěže ve sběru starého papíru na školách v dobách „rozvinutého socialismu“, stejně jako byl sběr starého železa nebo léčivých rostlin.

Ani důmyslná opatření nebyla na 100 % úspěšná. Čas od času náhoda chtěla, že se přišlo na neschválené nebo neoprávněné skartace. Ukázalo se, že i na konci skartačního procesu musí dojít k jednotnému postupu ve spolupráci s n. p. Sběrné suroviny. Některá nepříznivá zjištění vedla v letech 1973–1978 k několika jednáním na pod. řed. v Hradci Králové s vedoucími hospodářskými pracovníky včetně podnikového ředitele a pracovníky odboru místního hospodářství Vč KNV v Hradci Králové. V té době n. p. Sběrné suroviny tvořilo podnikové ředitelství na krajské úrovni, dále soustava provozoven v každém okrese a konečným článkem byla síť tzv. místních lidových sběren. Po vzájemných konzultacích vznikla dohoda, která stanovila, že písemnosti socialistických organizací mohou být ke zničení předány (s archivem vydaným zeleným povolením) pouze do okresních provozoven. Zaměstnanci lidových sběren měli takový materiál odmítnout převzít, i když vyřazení bylo schváleno.

Samostatnou zmínku si zaslouží i vyřazování písemností utajované povahy. Zejména období počátku socialistické výstavby z doby

tzv. „studené války“ se vyznačovalo masivní explozí utajovaných písemností. Nutnost masivního utajování se postupně ukazovala jako sporná, kolikrát malicherná, někdy i směšná. Ti nejstarší z nás pamětníků si určitě připomenou, že před listopadem 1989 v každém socialistickém podniku a organizaci existovaly útvary kádrové a personální práce, jejichž odnoží byla oddělení ZÚ (zvláštní úkoly) a ZO (zvláštní oddělení) přímo podřízená řediteli podniku nebo organizace. Důkladná opatření vycházela především z principu ochrany státního, služebního a podnikového tajemství, teprve potom byly písemnosti nahlíženy i z hlediska ochrany třetích osob. Místa referentů ZO a ZÚ byla svěřena zvláště vybraným osobám. Profil takového pracovníka byl jasně dán. Jednalo se vždy o člena Komunistické strany Československa, prověřeného kádrovou mašinérií komunistické strany a bezpečnostními orgány ministerstva vnitra. Odborná a pracovní zdatnost stála až na druhé koleji. Takový referent působil krátkou dobu třeba i na VČ KNV v Hradci Králové. Jeho nástupkyně stejně dobře politicky fundovaná však už ale práci s utajovanými písemnostmi předpisově zvládala. Přílohy skartačního návrhu byly vždy přesně rozdělené na T (tajné), PT (přísně tajné) a PTZD (přísně tajné zvláštní důležitosti). I když jsem si několikrát z utajovaných písemností vymínil k trvalému uložení, nikdy jsem je fyzicky neviděl. Nešly odtajnit. Nedůvěru ostražitých referentů ZO a ZÚ k mé osobě jsem částečně otupil svým služebním průkazem civilního (občanského) zaměstnance KS SNB. Skartací vyřazené utajované písemnosti v malém množství musely být protokolárně znečitelněny nebo spáleny.

I stalo se, že referent jednoho podnikového ředitelství v Hradci Králové (Silnice, n.p.) se rozhodl zničit utajované písemnosti ohněm a dal je spálit v kotli ústředního topení podniku. Jaké však bylo jeho překvapení, když lidé z okolí sbírali pouze krajem ohořelé listy spisů a nosili je zpět do podniku nebo na služebnu VB. Tento způsob skartace řešili poté příslušníci Státní bezpečnosti.

Pro vyřazované utajované písemnosti ve velkém množství u soudů, prokuratur nebo projekčních kanceláří bez zrušeného stupně utajení vyhradilo ministerstvo vnitra určené papírny. Pro Východočeský kraj byla určena papírna v Pasekách nad Jizerou nebo tehdy nový papírenský komplex ve Štětí ve středních Čechách. Bylo povinností pracovníků provádějících skartaci setrvat u mlecích kamenů a drtiček (holandrů) až do úplného zničení.

Příznivější byla situace při skartačních prohlídkách utajovaných písemností u justičních orgánů – krajského soudu a prokuratury. Referentky

obou institucí zvládali přesně práci s utajovanými písemnostmi a nebyl problém, abych nemohl nahlédnout do vybraných spisů.

Neobyčejně překvapující, ba ohromující byla pro mne informace a skutečnost při schvalování skartačního návrhu a dohlídce na pracovišti STAVOPROJEKT Pardubice v Chocni. V utajovaném režimu tam vznikaly projektové práce pro po 21. srpnu 1968 dočasně umístěné jednotky Sovětské armády na našem území.

Zvlášť náročnou zatěžkávací zkouškou prošel Státní archiv v Zámrsku po stránce předarchivní péče v letech 1967–1971. Šlo zejména o zajištění písemností Krajských výborů Československého svazu mládeže v Pardubicích a Hradci Králové z let 1949–1960 a předchůdců – Svaz české mládeže 1945–1948. Krátký časový úsek demokratizačního ozdravného procesu ve společenském dění z let 1968–1969 dal vzniknout také několika málo profesním a zájmovým uskupením mládeže. Protipólem nově vzniklých dobrovolných a zájmových organizací se stal nejprve tzv. Leninský svaz mladých, který kolem sebe soustředil mladé radikální levicové příznivce, dále i ostřílené pracovníky aparátu zanikajícího Československého svazu mládeže a nadšence normalizačního úsilí Komunistické strany Československa, až se vytvořila základna pro vznik pozdějšího proslulého Socialistického svazu mládeže. Řídící aparát nové organizace na krajské i okresní úrovni tvořili velmi mladí funkcionáři.

Z obavy, aby nedošlo k svévolnému ničení písemností v návalu revolučního nadšení po vítězství internacionálních sil nad nepřáteli socialistického zřízení a revizionisty, ohlásil jsem svou návštěvu nově vzniklého KV SSM v Hradci Králové.

K jednání o spisové službě, nakládání s písemnostmi předchůdců a jejich předání do archivu jsem byl přijat dvacetiletým ideologickým tajemníkem, protože předseda KV SSM byl právě zaneprázdněn jinými důležitějšími úkoly. Jeho pracovna – kancelář byla velmi frekventovaným pracovištěm. Několikrát jsem slyšel, že ostatní jej oslovovali ruský VOLOĐO. V prvních okamžicích jsem přemýšlel, o koho se jedná. Až postupně jsem pochopil, že jde o jednoho ze zakládajících členů předešlého Leninského svazu mladých a oslovování ruskými křestními jmény je výraz internacionální sounáležitosti.

Za nesporný úspěch je třeba považovat, že k žádným nedopatřením nedošlo a oba fondy byly do státního archivu předány. Jednání však nebyla úplně snadná. Funkcionáři nového aparátu krajských a okresních výborů se stávali sebevědomější, cítili jednoznačnou politickou podporu KSČ

v poměru k jiným článkům státní správy. Prověřené, osvědčené a organizačně schopné členy aparátu pak většinou čekal postup do žebříčku okresních a krajských výborů KSČ, případně národních výborů i do složek ministerstva vnitra.

Spolupráce státního archivu s některými původci fondů byla přesto často problematická. Většinou ignorovali pravidelné předkládání skartačních návrhů s odkazem na své nadřízené orgány. Příčinou byla kompetenční neujasněnost podřízených a nadřízených složek, zejména v případech společenských organizací. V okruhu působnosti Státního archivu v Zámruku se jednalo o Mezinárodní pionýrský tábor SEČ, okr. Chrudim, Cestovní kancelář mládeže SSM v Hradci Králové, či Hospodářské zařízení SSM JIZERKA Semily, jehož činnost prošetřovaly později orgány kriminální služby. Krátkou dobu provázely nejasnosti i styk se studiem Českého rozhlasu v Hradci Králové.

Při této příležitosti bych rád zmínil subjekty, které jsou již určitě zapomenuty, např. Středisko technického rozvoje v místním hospodářství Hradec Králové, Krajská organizace pro rozvoj techniky v MH Hradec Králové, Institut pro vynálezectví a zlepšovatelství Československé vědecko-technické společnosti Pardubice, Správa zotavoven Revolučního odborového hnutí Špindlerův Mlýn nebo Harrachov, Krkonošské hotely, n. p. Vrchlabí.

Předarchivní péči neulehčovaly ani krkolomné zkratky. Uvedu zde některé perličky:

KSSPPOP = Krajská správa státní památkové péče a ochrany přírody Pardubice,

KPPÚOP = Krajský podnik pro údržbu a ochranu památek Opočno.

Jednou z překážek účinnějšího a operativnějšího výkonu předarchivní péče byla špatná komunikace též mezi ústředními úřady resortních ministerstev a vlastními podřízenými složkami v oblasti spisové služby. V mnohých chyběly jejich vlastní spisové plány a skartační řady nebo se mnohdy nedostaly do rukou příslušným pracovníkům, ačkoliv existovaly. Na druhé straně stejně tak nebyla povědomost o základních vyhláškách, směrnících a informacích obecně vydaných resortem ministerstva vnitra. Tyto informační zádrhly se dařilo postupně odstraňovat právě v rámci pravidelných skartačních dohlídek a kontrolních návštěv. Podařilo se sice s dlouhou časovou perspektivou a vzájemnou spoluprací vydat spisový a skartační plán např. pro Krkonošský národní park ve Vrchlabí, podnikové

ředitelství ČSAD v Hradci Králové, Krajský ústav národního zdraví v Hradci Králové.

Nový obzor přineslo schvalování skartačních návrhů podnikového ředitelství Východočeských tiskáren v Pardubicích a jejich četných provozoven v kraji. Ve všech mě tehdy zaujala pravidelná položka nazvaná „Výrobní sáčky“ s vyřazovacím znakem S-3. Jak jsem později zjistil a nechal si vysvětlit, obsahovaly veškerou produkci tiskáren podle objednávek nejrůznějších zákazníků a byly v nich vloženy kartáčové otisky zhotovených zakázek od drobných tisků letáků, štítků na různé výrobky, plakáty k místním politickým, společenským i sportovním událostem až po publikace a mnohdy úzkoprofilové knihy a časopisy. Výběrem z nich získané dokumenty byly ukládány jako soudobá dokumentace. Jeden z normalizačních ředitelů ve Státním oblastním archivu v Zámrsku razil však výhradně pro období po roce 1949 označení „Komplexní dokumentace výstavby socialismu“. Zcela výsadní postavení v tomto směru mělo pak Východočeské nakladatelství v Havlíčkově Brodě a posléze i nakladatelství KRUH v Hradci Králové, jejichž archivní materiál je již zpracován k badatelskému využití.

Práce spojené s předarchivní péčí jsem vykonával docela rád s pocitem a snahou lidi přesvědčit, že péče o písemnosti zbytečná není, jak měli ze zezáčátku často sami představu. Nejpodstatnější, co jsem se lidem snažil vysvětlit, bylo, že každá písemnost má dva póly, a to provozní použití jako předmět jejich každodenní práce, ale zároveň i historickou hodnotu, která se odráží ve znacích A, V, S, což běžní pracovníci často zpočátku nechápali. Pokud se jim to podařilo objasnit, bylo téměř jisté, že další dohlídky budou probíhat mnohem lépe.

Závěrem musím poděkovat řediteli SOkA Pardubice kolegovi Mgr. Ladislavu Hlouškovi a kolegyním Mgr. Tereze Siglové, Ph.D. i Mgr. Renátě Růžičkové za vzácnou trpělivost, konkrétní a korektní připomínky a opravy při vzniku této retrospektivy.